

KATEDRA

KATEDRA, YU ISSN 0022 / 9296 LETNIK XIX ŠT. 9

30. 3. 1979

UNIVERZO SO OBISKALE

DELEGACIJA KLUBA SLOVENSkih ŠTUDENTOV

V začetku preteklega meseca je Univerzitetno konferenco ZSMS obiskala tričlanska delegacija Kluba slovenskih študentov iz Graza, ki so jo sestavljali predsednik Dani Stern, sekretar Toni Čerton in aktivist Franc Opetnik.

V času dvodnevne obiska smo člani Kluba informirali o sistemu samoupravljanja na naši Univerzi, o problematiki študijske in obštudijske dejavnosti, o ciljnih nove reforme visokega šolstva itd. Aktivisti Kluba so nas seznanili s poskusi uresničevanja sedmega člena Državne pogodbe, borbe proti fašizmu in neofašizmu in pravičnega informiranja. Klub ima okoli 50 članov, kateri zaradi lažjega dela delujejo v štirih sekcijah: v sekciji za preučevanje zgodovine slovenskega naroda, v kulturni sekciji, sekciji za šport in sekciji za informiranje.

Goste iz Graza sta po razgovoru z vodstvom UK ZSMS sprejela prorektorja dr. Crnkovič in Boris Sovič, po sprejemu pa so gostje obiskali nekatere šole v okviru Univerze. Naslednji dan so delegati obiskali Tovarno avtomobilov in motorjev Maribor.

Dogovorili smo se za sodelovanje na kulturnem in športnem področju. Plani za to sodelovanje bodo narejeni naknadno. Posebno prilogo o problematiki Kluba in naše manjšine v Avstriji bomo pripravili v eni od majskih števil.

DELEGACIJA UNIVERZE IZ KRAGUJEVCA

Druga delegacija, ki je bila gost UK ZSMS od 12. do 15. marca letos je prišla iz pobratene Univerze iz Kragujevca. V času trodnevne obiska in bogate izmenjave izkustev, smo se dogovorili za sodelovanje na področju informiranja, kulture, športa in mladinskih delovnih akcij, še posebej je zanimiva pobuda, da bi pedagoški akademiji v Mariboru in Kragujevcu naredili vzporedno analizo o znanstveno-raziskovalnem delu.

katedra

ČASOPIS UNIVERZITETNE SODOBNOSTI KATEDRA

Časopis univerzitetne sodobnosti Slovenije
62000 Maribor Ob parku 5 Tel. (062) 22044
Žiro račun: 51000-678-81846
Izdaja Univerzitetna konferenca ZSMS na mariborski univerzi

UREDNIŠTVO:

Zvone Teržan (v. d. glavni urednik-politika), Ivan Soče (v. d. odgovorni urednik-teorija), Goran Devidé (likovnost in fotografija), Iztok Jančar (kultura), Lucijan Vihar (informacije), Marjan Hani (tehnični urednik), Lidija Trapečar (lektor), Karin Friedau (sekretarka), Jure Tretjak (distributer). Stalni sodelavci: Tatjana Kušar, Janez Premože, Nataša Samastur, Marko Šoštar, Igor Turičnik, Helena Klakočar, Drago Babič in Hermina Merc.

IZDAJATELJSKI SVET:

Marija Debelak, Marjan Fekonja, Miroslava Geč-Korošec, Miran Krajšek, Fanika Kranjc, Franc Kržan, Mojca Majerle, Lujo Polanec, Marjan Pungartnik (predsednik), Bogdan Čepič, Franci Rogelšek, Boris Sovič, Sebastijan Strašek, Črtomir Stropnik, Ivan Soče, Brane Srčnik, Zvone Teržan, Janez Premože in Goran Devidé.

SOFINANCERJI:

Katedra izhaja ob podpori šol univerze v Mariboru, Univerzitetne konference ZSMS Maribor, Izobraževalne skupnosti Slovenije, Kulturne skupnosti Slovenije, Zveze skupnosti za zaposlovanje Slovenije in Raziskovalne skupnosti Slovenije.

TISK:

ČGP Mariborski tisk, Maribor, Tržaška 14
Katedra izhaja tritedensko. Cena izvoda je 3 din. Letna naročnina znaša 40 din, za združeno delo in inštitucije 60 din. Nenaročenih slik in rokopisov ne vračamo. Uradne ure vsak delavnik od 12. do 15.

KAKO SE UČIMO SAMOUPRAVLJANJA?

Predmet Samoupravljanje s temelji marksizma je v programu vseh srednjih šol in zaradi svoje pomembnosti vsekakor zasluži posebno pozornost. Prav zaradi tega nam je vseskozi jasno, da se predmeta ne uči kot bi bilo potrebno, da je literatura neprimerna itd. Zaradi tega se je Center za marksistične krožke pri OK ZSMS Maribor lotil zanimive in težke naloge. Center je namreč po sistemu vzorcev izvedel anketo v katero je bilo zajetih 84 učencev — iz vsake srednje šole po štirje.

Od 20 vprašanj in odgovorov izdvajamo nekatere, ki bi po našem mnenju lahko bili zanimivi za bralce.

Večina učencev trdi, da jih predmet sam zanima, vendar jih odbija način in pristop v izvajanju gradiva, nekaj več kot 80 % pa jih je nezadovoljnih. Učnega načrta predmeta ne pozna kar 56 učencev, 57 učencem pa je učna materija posredovana nerazumljivo. Nekaj več od polovice anketiranih misli, da je predmet preveč teoretičen in da daje premalo osnove za konkretno vključevanje v samoupravljanje. Le 18 pa jih je izjavilo, da se pri obravnavanju predmeta pojavljajo tudi zunanji sodelavci. Na vprašanje kaj mislijo o osposobljenosti predavateljev, je 36 anketiranih mnenja, da njihovi predavatelji niso sposobni, 31 pa jih verjame v njihovo usposobljenost, da pa le — te ne znajo pokazati. Samo 5 anketiranih je izjavilo, da je ocenjevanje znanja iz tega predmeta realno, ostali so nezadovoljni, 72 jih je izjavilo, da v problematiki predmeta niso nič razpravljali v svoji osnovni organizaciji ZSMS. Ltd., itd.

Ceprav so to le nekateri odgovori iz vprašalnika, ki tudi sam zasluži podrobnejšo analizo, bi bilo potrebno kljub malemu številu vzorcev razmisliti o rezultatih te ankete. Predmet Samoupravljanje s temelji marksizma smo uvedli v srednje šole zato, da bi tistim, ki po zaključku šolanja odhajajo v prakso ali na univerzo nudili neobhodno teoretično in praktično znanje za samoupravljanje.

Sodeč po rezultatih ankete cilja nismo dosegli. Na to temo bo Center za marksistične krožke kmalu organiziral okroglo mizo ali problemsko konferenco, o čemer bomo pisali v eni od naslednjih števil.

si

KAJ BO DELAL MARKSISTIČNI CENTER

Marksistični center bo v letu 1979 v skladu s svojimi temeljnimi nalogami v visokošolskem vzgojno-izobraževalnem in raziskovalnem procesu, razvijal naslednje dejavnosti:

— skupaj s posameznimi šolami bo nadaljeval obravnavo temeljnih predmetov marksizma in samoupravljanja, ter idejnost posameznih predmetov na PA in VTŠ;

— nadaljeval bo s spremljanjem, proučevanjem in obravnavanjem metodično-didaktične plati študija marksizma in samoupravljanja na vseh visokošolskih organizacijah (izobraževalne oblike, literatura, učni pripomočki, samoupravna praksa, aktivizacija študentov idr.);

— analiziral bo programe podiplomskega študija na VEKŠ, VTŠ in VŠOD z vidika prisotnosti marksizma;

— izvajal bo program permanentnega, marksističnega izobraževanja visokošolskih učiteljev (posebni programi) v smislu nadaljevanja marksističnega izobraževanja učiteljev iz leta 1978;

— izvajal bo dopolnilno marksistično izobraževanje študentov (aktualne idejno-politične teme);

— nadaljeval bo z empiričnimi raziskavami o vlogi študentov v samoupravljanju (nadaljevanje iz leta 1978);

— pripravil in izvedel bo posvetovanje marksizem in znanstveno-raziskovalno delo" in se vključil v jugoslovansko posvetovanje: „Pravo in etika" — sodelovanje z VPS;

— pripravil in organiziral bo posvetovanje o družbeno-moralni vzgoji v sodelovanju s PA, Zavodom SR Slovenije za šolstvo;

— pripravil bo tudi posvet o idejnih vidikih vse ljudske obrambe in družbene samozaščite;

— njegova stalna naloga bo organiziranje razprav o novo izdanih učbenikih marksizma in samoupravljanja ter drugih relevantno novih knjižnih del s področja družboslovja in aktualnih dogajanj v naši družbi;

— prostore Marksističnega centra bo usposobil za prirejanje razstav in stalne izložbe marksistične literature ter nabavil ustrezno literaturo za študijske namene;

— izdajal bo ustrezna gradiva in publikacije o posvetovanjih strokovnih razpravah (o DMV, vloga študentov v samoupravljanju, idejni vidiki obrambe in družbene samozaščite, metodično — didaktični vidiki razvijanja marksizma idr.);

— poleg teh splošnih in stalnih nalog bo MC še posebej skrbel za razvijanje marksizma in idejno-politične dejavnosti v okviru posameznih VDO, programov družbenopolitičnih organizacij, marksističnih in drugih izobraževalnih centrov, knjižnic, založb, pedagoških in raziskovalnih institucij in širših družbenih akcij.

V tem smislu bo razvijal tvorno sodelovanje z ustreznimi organizacijami.

PRAVI ČLOVEK NA PRAVO MESTO

Smo v obdobju evidentiranja kandidatov za odgovorne funkcije v samoupravnih organih, poslovnih organih in družbeno-političnih organizacijah na Univerzi. Torej v času, ki je za večino funkcionarjev ali vodilnih delavcev zelo delovno. Dopusti so torej izključeni in vsi se skrbno držijo za svoje „stolčke“, mnogi med njimi pa po tihem razmišljajo že o višjih. So seveda tudi takšni, ki se za vsak primer sami predlagajo.

Naj navedemo le primer iz študentskih vrst, čeprav je podobno obnašanje prisotno tudi med delavci Univerze in v širšem družbenem prostoru. Na seji osnovne organizacije ZSM (na neki šoli) se je nedavno tega že preizkušeni funkcionar predlagal za „zvezno“ funkcijo s pogojem, da ga organizacija razreši vseh dosedanjih funkcij. Stvar sama po sebi ne zasluži posebne pozornosti, ker gre za človeka, ki je s svojim dosedanjim delom že dokazal svojo potencialno in dejansko nesposobnost. Čudi pa nas lahko obnašanje članov organizacije, ki so pripravljene oblikovati tudi najodličnejšo karakteristiko, samo da bi se znebili „utrujajočega“ tovariša. Mnenja smo, da je potrebno na višja — odgovornejša delovna mesta kadrovati najposobnejše tovariše — to mora veljati za vse strukture družbenega odločanja, še posebej pa za družbeno-politične organizacije, ki se morajo v prvi vrsti zavzemati za načrtnejše in kvalitetnejše kadrovanje. Velja poudariti, da se funkcija kadrovanja ne more pričeti šele z evidentiranjem. Skrb za primerne kadre mora biti stalna in temeljna naloga sleherne organizacije.

O potrebi po načrtnem spremljanju aktivnosti posameznikov je bilo že dosti povedanega. Pojavila se je tudi ideja o vrednotenju celote človekovih dejavnosti. Takšna razmišljanja so usmerjena predvsem v iskanje načinov za spremljanje in vrednotenje posameznikovega dela. Ob tem pa se moramo zavedati že obstoječih možnosti, ki jih nudi samoupravna in politična organiziranost, ne glede na potrebe po strokovnejšem pristopu.

Zdi se namreč, da smo v konkretnih okoljih kot posamezniki ali organizacija do svojih delovnih tovarišev vse preveč tolerantni, ko „ocenjujemo“ njihovo uspešnost. Vzrok takšnemu obnašanju ni samo familiarnost, kot največkrat posplošujemo. V veliko večji meri je prisotna splošna nepripravljenost prevzemati svoj „dodatni“ del odgovornosti oz. delovnih obveznosti.

Zato se v takšni situaciji lahko uveljavi vsakdo, ki pokaže vsaj minimalno pripravljenost za sodelovanje. Vemo, da temeljijo ambicije na različnih motivih in niso vedno pogojene s pričakovanimi sposobnostmi, zato nas pojavi karierizma ne presenečajo preveč. Pri naših starejših tovariših, ki združujejo svoje delo in so za le-to materialno nagrajeni, se pojavlja še dodatni moment. Pogosto se s karierizmom prepleta nestrokovnost — pomanjkanje delovnih kvalifikacij, ali zgolj želja po zagotovitvi spokojnega življenja v neki „hladovini“.

Verjetno ni potrebno posebej poudarjati velike družbene škode, ki jo povzroča „afirmacija“ takšnih nedelovnih profilov (samo)upravljalcev. Nosilci najodgovornejših političnih in samoupravnih funkcij so nemalokrat premalo vzpodbuden zgled ali pa so celo primer nedelavnosti in neodgovornosti. V takšnih primerih nastane nekakšen kolektiven odpor do sodelovanja.

Odgovornost za takšno stanje v konkretnih okoljih zadeva predvsem družbeno-politične organizacije, še posebej Zvezo komunistov, ki bi ob doslednem preverjanju svojega članstva morala v veliko večji meri pomagati pri razreševanju kadrovskih problemov. Predvsem pa ne bi smela v svojih vrstah tolerirati posameznikov, ki vedno znova razkazujejo svojo nesposobnost in se je niti ne sramujejo.

Takšni ljudje ponavadi radi javno nastopajo, iščejo poseben „tretman“ v odnosu do svojih učiteljev ali predpostavljanih. Iščejo drugačne ugodnosti, da bi tako dobili vsaj minimalno povračilo za svoje neizživete ambicije ali za zadostitev najrazličnejših drugih kompleksov. Takšna egoistična mentaliteta deluje vedno zasebno in čuti dovolj vzpodbude in odgovornosti le, če lahko sama zasebno odloča in ima koristi.

TEORIJA IN PRAKSA

Glasilu združenih elektrovinskih podjetij Maribor, ELKOM v svoji tretji številki, letnik IV, je na naslovni strani objavil fotografijo Ludvika Župančiča, dipl. ing. strojništva in njegovo izjavo: „Hotel bi opozoriti na prevelik razkorak med univerzo in združenim delom oziroma proizvodnjo. Na univerzi smo se usposabljali na računalnikih, v proizvodnji pa v resnici uporabljamo znanje, ki je tudi za deset stopenj manj zahtevno. Čemu sem moral požirati knjige in znanje, ki ostaja sedaj zgolj teorija...“

Dragi, bivši kolega, hoteli ste opozoriti pa niste. Kljub temu, bi se vam morali zahvaliti, ker ste pomagali zakrpati luknjo na koncu tega stolpca. Če bi še kdaj želeli opozarjati, vam dajemo še nekaj tem za razmišljanje: Ali mislite, da bi na VTŠ oblikovali smeri za posamezne stroje? Ali mislite, da dipl. ing. ne bi smel vedeti nič drugega, razen operativnih zadev za posamezne naloge in opravila? Kaj menite, ali bi vam bilo potrebno neko drugo desetprocentno znanje, če bi delali v neki drugi delovni organizaciji? Zares neumni so tisti, ki iz čistega hobija požirajo knjige s področja čiste teorije! Sodeč po vaši izjavi, usposablja naša univerza široke strokovnjake — toda zelo ozke osebnosti. si

PROBLEMATIKA TUJIH ŠTUDENTOV

Razvoj socialističnih samoupravnih odnosov je odprl nove perspektive tudi mednarodnemu sodelovanju, ki se danes ne omejuje več le na pojem zunanje politike.

Vse večjo vlogo v mednarodni dejavnosti dobivajo republike, pokrajine, občine, organizacije združenega dela, družbeno-politične organizacije, tako, da izvajanje te dejavnosti postaja vse bolj stvar vseh občanov. Proces podružbljanja mednarodne funkcije naše politike zahteva od občanov in njihovih organizacij stalno skrb za vzdrževanje in poglobljanje vseh obstoječih organiziranih ali priložnostnih stikov s tujci in njihovimi organizacijami. Pri tem jim morajo etiko obnašanja krojiti načela neodvisnosti in neuvrščeniosti ter pripadnosti socialističnemu samoupravnemu sistemu.

Tudi mladinska organizacija na Univerzi postaja s svojo dejavnostjo na mednarodnem področju vse aktivnejša. Stiki z mednarodnimi študentskimi organizacijami so v tej fazi bolj redki, predvsem pa nimajo prave kontinuitete. Vedno večje število tujih študentov na naših univerzah pa že sedaj daje funkciji mednarodnega sodelovanja širše dimenzije. Ob tem moramo upoštevati dejstvo, da so tuji študenti praviloma iz neuvrščeni dežel, s katerimi nas veže tradicionalno prijateljstvo in vse tesnejše gospodarsko in politično sodelovanje. Zato je naravno pričakovati še močnejše naraščanje interesa za študij v Jugoslaviji. Nesporno je, da vsi podpiramo takšen razvoj sodelovanja in da se tudi zavedamo njegove potencialne vrednosti, vendar si moramo sočasno prizadevati za urejanje bivalnih in študijskih pogojev, ki so za tuje študente v marsičem specifični.

Ob tem problemu se pojavlja določena posebnost, ki je vezana na način prihajanja tujcev na študij v Jugoslavijo. Ob približno 200 tujih študentov (podatek velja za leto 1978) je polovica prišla organizirano-preko raznih nacionalnih institucij, ki so praviloma tudi štipenditorji, druga polovica pa je prišla privatno. Za prvo polovico študentov je v glavnem vse poskrbljeno. Poseben republiški upravni organ: Zavod za znanstveno-tehnično in prosvetno-kulturno sodelovanje »ZAMTES« ureja vse potrebno za nastanitev teh študentov, koordinira dogovarjanje o študijskih pogojih na posameznih šolah, ter skrbi za finančno in organizacijsko plat njihovega družabnega življenja, ki se uresničuje skozi aktivnost Mednarodnega kluba prijateljstva (MKP). Druga polovica, študenti — neštudenti pa so prepuščeni sami sebi. Res, da se lahko vključujejo v MKP (članstvo v klubu je na prostovoljni bazi), vendar je to tudi vse. Posledica takšne situacije je slaba informiranost, kar v veliki meri pogojuje težave pri poenotenju njihovih interesov. In tako marsikdaj v obnašanju prevladajo nacionalne-strankarske strasti, ki v ničemer ne koristijo njihovega skupnemu interesu.

Pri urejanju stanovanjskih razmer nastopa določena razlika med mariborsko in ljubljansko univerzo. V mariborskih študentskih domovih so s posredovanjem MKP našli prostor za skoraj vse tuje študente, medtem ko so v Ljubljani študenti — neštudenti precej na slabšem.

Omenjena nesorazmerja, ki nastajajo zaradi nereguliranega prihoda na študij v Jugoslavijo, bo vsekakor potrebno na neki način urediti. Verjetno z meddržavnim dogovarjanjem. Delna rešitev pa se gotovo ponuja v možnih aktivnostih Mednarodnega kluba prijateljstva, ki lahko v veliki meri pospeši proces socializacije posameznika, v zanj tujem življenjskem okolju.

Temeljne funkcije MKP so: 1) medsebojno seznanjanje tujih študentov, izmenjava kulturnih izročil in drugih nacionalno-družbenih izkušenj, skupni nastop v reševanju stanovanjske in študijske problematike; 2) seznanjanje in povezovanje z domačini na kulturnem, političnem in družbeno-ekonomskem področju. Druga funkcija pogojuje zlasti enakopravno zastopanost domačinov v članstvu kluba. Takšen je bil tudi osnovni pomen pri ustanavljanju Mednarodnih klubov prijateljstva, žal pa do danes razen sekretarja, v Mariboru in predsednice (?) v Ljubljani, domačini v klubu nismo zastopani. Torej smo ostali pri deklarativnem izrekanju in o pravi človeški solidarnosti za enkrat še nočemo slišati.

Velja dodati, da je bilo kljub omenjenemu mrtvilo v delovanju obeh klubov, nekaj omembe vrednih akcij. »ZAMTES« je v tem šolskem letu organiziral za člane MKP zanimive ekskurzije in srečanja s predstavniki delovnih kolektivov in mladimi kraji. Tako so bili študenti MKP iz Ljubljane na ekskurziji v Kumrovcu, Krškem in na Ravnah, v načrtu pa imajo še tri podobne ekskurzije. Mariborski študenti pa so se v okviru tedna mladine Elektrovine in Mednarodnega kluba prijateljstva, udeležili športnih srečanj in kulturnega večera, ter se dogovorili za nadaljevanje sodelovanja. Udeležili so se še delovne akcije — postavitve antene v Ormožu, skupaj z mladimi domačini.

Za vse udeležence so bile te akcije izjemno doživetje in si jih želijo še več. Še posebej jih zanimajo delovni kolektivi in njihove samoupravljalске izkušnje. »ZAMTES« organizira za študente posebna predavanja o samoupravnem in političnem sistemu Jugoslavije, glede na veliko zanimanje pa bi bilo vredno razmisliti še o drugih oblikah spoznavanja naše družbene prakse.

Ob vsem tem pa ne smemo pozabiti na možnosti vključevanja tujih študentov v raznovrstne akcije mladinske organizacije na posameznih šolah, tj. v njihovem delovnem okolju. Prav v neposrednem vsakdanjem stiku s konkretno družbeno problematiko, bodo ti mladi tujci črpali osnovno inspiracijo za spominjanje na študentska leta v prijateljski Jugoslaviji in v nemajhni meri tudi za svoje nadaljnje ustvarjanje. Njihovo bivanje pri nas in kasnejše spominjanje bo toliko prijetnejše, kolikor iskrenješi in bogatejši bodo naši stiki z njimi.

KULTURNA (NE)DEJAVNOST VIŠJA PRAVNA ŠOLA

Šola z velikimi kulturnimi možnostmi, ki pa se ne znajo izkoristiti. Veliki prostori, primerni za razstave likovnih del, fotografij, za prirejanje glasbenih in literarnih večerov... Kje so kulturno »zainteresirani« študentje?

Mogoče bodo Aprilsko-majske študentske prireditve pripomogle k višjemu kulturnemu standardu, saj se za to obdobje pripravljajo razstava likovnih in fotografskih del, Jazz večer in recital Menartovih pesmi. To je pa trenutno vsa njihova kulturna prihodnost. Kot »zanimivost« naj še povem, da bo razstava umetniških del bodočih pravnikov v prostorih Pedagoške akademije.

Kje so pravzaprav vzroki za takšno stanje?

Nezanimanje predavateljev? JA!

Kadrovski problemi? JA!!

Vodstvo? JA!!

Denarni problemi? Tukaj se skriva največji zajec!!!!

Ampak do denarja je treba znati priti!

ELEKTROGOSPODARSKI ŠOLSKI CENTER DOM EGŠC

Po besedah predstojnika Doma EGŠC je med internatovci prisotna zelo velika zainteresiranost za kulturo, saj ob najbolj aktivnem pevskem zboru, v katerem sodeluje šestdeset pevcev, deluje še recitatorski krožek, v katerem ni nič manj dijakov, filmsko debatni krožek — velik je obisk kulturnih prireditev v Mariboru, saj na vsaki predstavi, pa naj bo to gledališka, filmska, koncertna, gre minimalno petindvajset dijakov.

Na lastnih proslavah je 100 % dijaška udeležba, tako ob Dnevu republike, Dnevu JLA, Dnevu OF, Prvemaj. . .

Povezujejo se z dekliskim domom Lizike Jančar, Srednjo glasbeno šolo, Zgleda torej, da so »domovci«, sicer dijaki EGŠC, zelo aktivni.

ŠOLA EGŠC

Za razliko od Doma EGŠC, so dijaki na šoli kulturno dokaj nezainteresirani, čemur je največ kriv šolski program dela in prenatrpanost šolskih prostorov. Dijaki so namreč v šoli 38 ur na teden, tako da vsako kulturno udejstvovanje odpade. Še za proslave ob državnih praznikih in za same njihove priprave ni ne časa, ne prostora, tako da so proslave odvisne od posameznih profesorjev, ki vaje pripravljajo med svojimi učnimi urami.

Zaradi kulturnega mrtvila se že veselijo graditve novih prostorov, v katerih bodo svojo kulturo poskušali postaviti na močnejše noge.

Zanimiva primerjava: V domu se dela, dela in dela na šoli pa nič. Kako je to sploh mogoče? Pa menda se ja kdo ne laže!?

Kje je torej resnica? Na sredini? Mislím, da bo kar držala.

VIŠJA AGRONOMSKA ŠOLA

To univerzitetno organizacijo sem obiskal trikrat... našel nisem nobenega, ki bi bil pristojen za kulturo.

Kolikor pa se lahko sliši, je kultura na tej šoli na zelo nizki ravni.

SREDNJA KMETIJSKA ŠOLA

Z mentorico za kulturne dejavnosti sem se po telefonu dogovoril za sestanek, ki ga, zaradi meni neznanih razlogov, nisem dočakal. Na drugi klic po telefonu sem dobil odgovor, da mentorica nima časa, ker je trenutno na pomembnem sestanku in naj se oglasi kdaj drugič. Oglasil sem se — spet ni bilo nič . . .

TEHNIŠKA ELEKTROSTROJNA IN TEKSTILNA ŠOLA

Tudi na tej šoli sem se preko tajnice dogovoril za sestanek z mentorico kulture. S sestankom ni bilo nič . . . ni bilo niti tajnice niti mentorice.

Iztok Jančar

REZIME KULTURNE (NE)DEJAVNOSTI

KULTURA GOR, KULTURA DOL

Kultura je vprašala: »Kdo ve, kaj sem?«

Vsi v zboru: JAZ, JAZ, JAZ!!«

Kultura: »Kdo ve, kja delam?«

Zbor: »JAZ, JAZ!!«

Kultura: »Kdo ve, KJE SE NAHAJAM?«

Zbor: »JAZ!!«

Kultura: »Kdo bi kaj storil zame?«

Član zbora: »Jaz!?!... Mogoče... Eh, klinc te gleda!«

Se je v tem dialogu kdo spoznal? Profesorji, predavatelji, dijaki, študentje, ste to vi? Ne »šmirglate« kulture!?! Ste zaljubljeni, problemi v šoli...?

Hodil sem od šole do šole, v glavnem so me povsod lepo sprejeli, na dveh šolah so mi celo postregli s kavico, pogovor je stekel. O čem? O kulturni (ne)dejavnosti.

Pravijo, da se lastna hvala pod mizo vala... Star pregovor, ki pa še vedno drži. Temu sem se poskušal izogniti in sem navezoval stike v glavnem samo s predsedniki Mladinskih kulturno-umetniških društev in predsedniki Kulturnih komisij. Mentorjev, se pravi profesorjev in predavateljev sem se načrtno izogibal. Dragi pedagoški delavci, saj je tako, da se včasih radi pohvalite s svojim (ne)delom, torej mi prosim oprostite, če vas, razen dveh, treh nisem prišel obiskat, pa tudi, če sem se, z nekaterimi od vas, zmenil za sestanek, me niste jemali resno: »Kaj se bo pa ta študentek z mano menil...?« Pogovor je torej stekel: kaj počnete, kaj ne počnete, koliko kulturnikov imate, kateri krožki delujejo, kaj ste do sedaj naredili, kaj boste naredili... Vprašan za polno torbo. Tudi odgovorov je bilo toliko, čeprav so bili vprašani ob nekaterih vprašanih tudi tiho: »Delamo, seveda delamo (kako si to sploh upaš vprašati!?!)... Ja, težave so, same težave... Ni denarja, ni prostora, ni... Veste, vodstvo je total zanič...!«

Zapisoval sem in zapisoval, točno to, kar so mi rekli, potem pa so brali točno to, kar so rekli pa jim njihova izjava ni bila všeč in so rekli, da lažem, da potvarjam njihove besede, da se nisem obrnil na pravega človeka, čeprav je bil ta človek nič več, nič manj, kot predsednik Kulturne komisije ali pa predsednik Mladinskega Kulturno-umetniškega društva. Na neki mariborski šoli sem bil zaradi tega nekaj časa najbolj iskana oseba. Očitno se niso strinjali s podatki, ki sem jih dobil od njih samih. Sicer pa je vsak človek znoljiv, tako tudi jaz, zato prosim odgovorne, da mi oprostijo, če sem v svojih člankih napisal premalo ali preveč. Bilo je namerno. Upam pa, da vas resnica ne boli preveč!

Naredil sem torej pregled kulture na mariborskih srednjih, višjih in visokih šolah. Na hitro se da ugotoviti, da se ne dela skoraj nič, oziroma, dela se zelo malo (gledano v povprečju). Iz tega nizkega kulturnega standarda izstopajo tri srednje šole, od katerih ima ena primat (tudi kar se denarja tiče) na baletno-plesnem področju, drugi dve pa izstopata na dramskem področju. Vendar pa to ne more in ne sme biti vsa mariborska šolska kultura, kajti kar hitro se lahko zgodi, da pride na kateri od teh treh šol do kulturnega mrtvila in tako ostaneta samo še dve šoli...še ena...nič. Mrtvilo!

Takšno mrtvilo pa je že prisotno na mariborskih višje in visokošolskih organizacijah, kjer so naredili čez kulturo križ. Kdaj in kdo bo ta »križ« razžagal pa ostaja odprto vprašanje. Res je, da se na mariborski univerzi dela v okviru brucovanj, — iad in proslav. Ampak to ne sme biti vse.

V mariborski študentski in dijaški kulturi torej nekaj škripa. Ni prostorov, ni denarja, ni zainteresiranosti. Na srednjih šolah nekako še gre, saj tam kultura deluje pod kulturnimi mentorji, ki jih na višjih in visokih šolah, razen na Pedagoški akademiji, ni, zato pa so predsedniki kulturnih komisij s svojimi sodelavci, katerim je kultura deveta stvar.

Imeli bi radi prostor, denar, pritegnili bi radi dijake in študente. Kako dobiti prostor, kako denar, kaj bi ta prostor predstavljal... Množica vprašanj, od katerih vem odgovor samo na zadnje: ta prostor bi predstavljal center mariborskega študentsko-dijaškega kulturnega življenja. Kako se vam kaj zdi kratica MKUC? Nič posebnega če ne veš, kaj pomeni. Torej: M(Mladinski) K(kulturno) U(umetniški) C(center). Lepo, a ne!?

Bi radi imeli študentski oder, razstavišče, koncertne prireditve, bi radi imeli mladinski kulturno-umetniški center? Bi? Potrebno je ustanoviti! Pobudniki in bodoči upravljalci ste pavi, dragi moji študentje, študentke, dijaki in dijakinje. Se boste zmigali?!
IZTOK JANČAR

VTŠ JE IMEL IN IMA RAZSTAVO

V Salonu amaterjev severovzhodne Slovenije (Visoka tehniška šola, Smetanova 17) so 7. 3. letos otvorili razstavo enaintridesetih akvarelov slikarke Milene Pavlin-Houške, rojene v Ljubljani. Po diplomah na likovnem oddelku Pedagoške Akademije v Mariboru je to njena četrta samostojna razstava.

Razen Pavlinove se je na tej razstavi predstavila tudi Marta Abram, študentka VTŠ — oddelek za tekstil in konfekcijsko tehnologijo, s svojimi ogrlicami. Razstavo so pripravili v sodelovanju z Umetnostno galerijo in je bila odprta 14 dni.

V torek, 27. marca pa so otvorili razstavo pod naslovom NIKOLA TESLA — inventor in človek, ki je posvečen 100-letnici Teslinega bivanja v Mariboru. Razstavo posreduje Muzej Nikola Tesla iz Beograda.

Tatjana Kušar

NEUE KLAVIERMUSIK

FÜR HAUS UND UNTERRICHT (GRANT OIS MITTSCHWER)

1. Die Klaviermusik der Gegenwart	2. Die Klaviermusik der Vergangenheit	3. Die Klaviermusik der Zukunft
4. Die Klaviermusik der Gegenwart	5. Die Klaviermusik der Vergangenheit	6. Die Klaviermusik der Zukunft
7. Die Klaviermusik der Gegenwart	8. Die Klaviermusik der Vergangenheit	9. Die Klaviermusik der Zukunft
10. Die Klaviermusik der Gegenwart	11. Die Klaviermusik der Vergangenheit	12. Die Klaviermusik der Zukunft

MUSSORGSKI

Bilder einer Ausstellung

Bojan Grobovšek

TUDI TI PRIHAJAŠ

Je to
kamnita reka
v temni dim
oviti poslanstvo
ki me vodi
naravnost in v
globino svoje
sence
tja
na drugo stran
brez koraka —
in hočem teh poti
posutih z gramozom
ko prihajam k tebi
in
izmikam se mesečine
da ne uniči ljubezni —
sam sem v suhi travi
in nisem na gladkem
nasipu trdih rok —
v sebi čutim
da si zadrhtela —
zdaj prihajaš tudi ti.

Vito Pahič

TRUPLA

curki krvi iznakaženih trupel
streljajo vame
oči kakor polži lezejo
lezejo v moje razbite možgane
povsod je ta kri
lepi se prstov spomina
vleče me k sebi
v smeti

Tanja Žist

BESEDE

besede mrtve.
kot kavna usedlina
na kosmuljah.
smrdeča volja jih vpija.
potem ni konca.

brezzobi jezik išče mir.
tava po sebi.
tepta poglede.
tipa prah
kosmulje
in vetrnice.
potem ni obraza.

hranljiva žoga je popita.
potem so kosmulje.

Zoran Predin

DVOM

Postavi se v bran,
Dvigni roke predse in usmeri
pogled
iz naše kleti,
ki že dolgo živi od gnilih jabolk in
strahu.
Živi in umira na naših laseh.
Ljubi in joče v naših očeh.
Trpi in koplje grob med možgani
vsak dan,
vsak dan bolj,
kot da bi hotela lagati ljudem v
dobroti, poštenju,
kot da bi hotela ubogo zvestobo postaviti na spolzko laž,
v zabavo.

RAZSTAVNI SALON ROTOVŽ

Razstavní salon Rotovž, Rotovški trg 1, obsega 2 prostora: mali in veliki razstavní salon. Mali salon je namenjen predvsem za komorne razstave in lažje materiale, medtem ko je veliki determiniran za retrospektive in skupinske razstave.

V letošnjem letu se bodo v velikem razstavnem salonu zvrstile naslednje razstave: v marcu bodo gostovali likovni umetniki iz Banja Luke, sledi osebna razstava Mire Ličan, ki so jo pripravili v sodelovanju z obalnimi galerijami, v maju bo tradicionalna razstava Društva likovnih umetnikov iz Maribora, ob koncu tega meseca pa bodo gostovali berlinski realisti. Junija in v začetku julija bodo pripravili izbor iz retrospektive Hermana Pečariča, za njim pa prav tako prenos retrospektive Franja Stipoviška iz Brežic.

Jeseni se bo predstavil Tomaž Gorjup, akademski slikar iz Ljubljane; v okviru Borštnikovega srečanja pa bo razstava Avgusta Lavrenčiča (slikar je pripravil tudi sceno mariborskemu Kralju Learu v SNG Maribor). Sledi še razstava Miodraga Nagornega, grafika in slikarja iz Beograda; Dan republike bodo počastili z osebno razstavo Vladimirja Potočnika.

Za mali likovni salon načrtujejo razstavo likovnih del Ivana Čobala, Vlasté Hegedušič, Zlatka Zeia in Petra Krivca.

Razstave izbirajo na dva načina. Prvi se imenuje „selekcija“, na podlagi prošelj, ki jih dobijo. Afirmanim avtorjem pa tudi sami ponudijo razstavišni prostor. Možnost razstavljanja imajo tudi študentje, seveda, če so dela takšne kvalitete, da prebijejo led selekcije. Vendar pa je tov. Prosenčeva (kustos) dejala, da dajejo prednost mladim predvsem v mesecu maju, ko le-ti praznujejo Dan mladosti.

Sedaj načrtujejo povezavo s kakšnim manj znanim razstaviščem, kot je to storila Umetnostna galerija s Salonom amaterjev severovzhodne Slovenije, vendar pa jih pestijo kadrovski problemi.

Le kje so zdaj diplomanti ljubljanske Filozofske fakultete — oddelek za umetnostno zgodovino, ki tožijo, da ne morejo dobiti zaposlitve? Ali pa bi bili vsi radi teoretiki?

TATJANA KUŠAR

ARS II

Bivša papirnica, sedaj razstavišni prostor v knjigarni Mladinske knjige, Gosposka 19, ima danes status prodajne galerije. To pomeni, da vsi avtorji, ki tukaj razstavljajo, svoja dela tudi istočasno prodajajo. Razstavljajo pa lahko samo profesionalci, oz. slikarji, ki so končali likovno akademijo, vendar pa občasno naredijo tudi izjemo, odvisno pač od kvalitete del. Študent si torej tukaj ne more izboljšati svojega finančnega stanja s prodajo svojih del.

Od svojega nastanka pa do danes je ARS II pokazal zelo aktivno dejavnost. Za letošnje leto so pripravili bogat kulturno — umetniški program v sodelovanju s člani Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru. Najprej se bo predstavil Momo Kapor (saj poznate Provincialce in Folirante), čigar razstavo je organizirala galerija Labirint iz Ljubljane. V aprilu bo svoje batike in nakit predstavila Vera Sešler, v maju pa sledi razstava slik Toša Primožiča in prodajna razstava grafičnih listov in eksponatov „čevljarskih kopit“ slikarja Antona Hermana iz Velenja, ki se trenutno študijsko izpopolnjuje v Rimu. Avtor bo ob tej priložnosti uprizoril happening s tem, da bo obiskovalcem razstave jemal odtise njihovih nog. Sledila bo razstava fotografij Miša Hochstatterja, ki bo v času razstave organiziral literarne večere s svojimi prijatelji — pesniki, pisatelji in eseisti. V jeseni pa bodo razstavljali še Metka Kraševc, Zmago Jeraj, Jože Tisnikar in Gabriel Kolbič.

ARS II deluje samostojno in tako ni povezan z ostalimi mariborskimi razstavišči, vendar pa je v stalnih stikih z razstavnim salonom Rotovž in Umetnostno galerijo, s katerima sedaj tudi usklajuje časovne termine razstav.

Čeprav ARS II uspešno sodeluje z SNG Maribor, se v zadnjem času vse bolj obrača k mladim. Tov. Vanda Brvarjeva, ki to razstavišče vodi, je dejala, da je v njihovem interesu čim bolj poglobiti to usmeritev. Dogovarjali so se že z Vitom Lužarjem, mladim glasbenikom in dijakom Prve gimnazije, radi pa bi povabili tudi plesno skupino Ra, ki prav tako deluje v okviru MKUD Franjo Crnek na Prvi gimnaziji.

Tatjana Kušar

Bojan Štih, rojen na dan slovenskega kulturnega praznika 1923. leta v Ljubljani. Vseskozi zavzet za kritiko in esejistiko, poklicno delaven kot dramaturg in direktor Drame SNG v Mariboru. Odličen poznavalec literature — literarni komentariji k Prežihovemu Vorancu, Franu Albrehtu in k Miranu Jarcu. V Štihovem esejističnem pisanju — slogovna izbrušenost, jezikovna melodija, humanistično znanje; v dramaturgiji — umetniško živ in nov pristop k dramskim besedilom ob njihovi realizaciji na odru; v ravnanju — predvsem načelna odprtost. V mariborski Drami kot direktor — zaenkrat še vozač. Interesna področja: kultura in humanizem, gledališče in politika v ustvarjalnem pomenu, odprtost in naravnost v svet. Drugače povedano: kulturnik, razumnik, javni delavec.

KATEDRA: Kaj vam, slovenskemu razumniku, pomeni gledališče?

B. Štih: Delo.

KATEDRA: Delo v kakšnem pomenu?

B. Štih: Kot umetnost, kot kultura, kot fantazija, kot zgodovina in sodobnost.

KATEDRA: Tedaj je delo kriterij umetnosti in umetniškega akta?

B. Štih: Ustvarjalno delo je in bo njihov glavni kriterij.

KATEDRA: V okviru Marxove filozofije je koncept dela pravzaprav vseskozi navzoč. Takšna pogojenost uresničuje tudi kulturno raven, mar ne?

B. Štih: Marx je rekel, da je delo največja radost človeka.

KATEDRA: Kaj pa estetika? Kako je z marksistično estetiko?

B. Štih: Mislim, da ni nobene sklenjene estetike na svetu, samo poskusni. Tudi Marx je ni napisal, dal je samo nekatere elemente, spoznanja estetskega značaja.

KATEDRA: Pa gledališče? Kateri so novi tokovi v živem gledališču, ki se uveljavljajo na razpotju med tradicijo pa avantgardo?

B. Štih: Teško je govoriti ta trenutek o novih tokovih, mislim, da je gledališče ta hip — svetovno in domače — na križišču. Morebiti se nam bliža čas nove reinterpretacije romantike. Kaj to pomeni, je ta hip zelo težko reči.

KATEDRA: Znani ste kot esejist, ki piše stilno zelo živahno in poglobljeno. V Paradigmah ste spremljali aktualno kulturo v znanstvenim humanističnim pristopom. Kje je dandanašnji literatura, zlasti esejistika?

B. Štih: Ta hip se ne moremo pohvaliti z lucidno kritično esejistiko. Bolj smo v času osebnih izpovedi, delo spominskih izpovedi; upam pa, da bo prišel čas nove kritične esejistike, bolj ko se bo naša družba iz sedanje gospodarske družbe spreminjala v kulturno.

KATEDRA: Uveljavili ste se tudi v dramatik. Uprizorili so vaša dela Spomenik G in drugo. Ta vaša dramatika obravnava zmeraj aktualno situacijo, ki vršiči na Slovenskem dokaj ostro, hkrati politično in družbeno.

B. Štih: Sam se ne štejem med dramatik, vendar sem poskušal v nekaterih zapisih v obliki iger, v sarkastičnem in polemičnem tonu osvetliti naš greh nad umetnostjo. Gre mi za to, da se razbremenimo literature in se sprostimo v umetnosti.

KATEDRA: Pomeni ta sprostitev katarzo, dramatično očiščenje, slovo od omenjenega greha?

B. Štih: To ni katarza, marveč je slovo od vzgojnosti v literaturi, od pragmatičnosti in utilitarnosti v literaturi, pa tudi od larpurlartizma. Umetnost je ustvarjalno dejanje, ki se ne meni ne za kritike ne za zgodovinarje ne za javne uradnike, marveč se posveča zgolj sama sebi, se pravi, ljudem.

KATEDRA: Zakaj pa je umetnost imanentna?

B. Štih: Bistvo človeka je umetnost in je kot tako zanikanje gospodarstva, države in podobnega. Rojstvo človeka je skrito v rojstvu umetnosti. Umetnost je stvaritev sveta, ki ni TA svet. Umetnost je upor proti smrti. Že samo življenje je umetnost narave. Mi pa smo del narave.

KATEDRA: Govoriti pa bi mogli tudi o instrumentih razjasnitve. V sociologiji umetnosti in kulture bi lahko gotovo videli njeno alternativo? Kaj in kako je tedaj s sociologijo umetnosti?

B. Štih: Ne verjamem v sociologijo umetnosti, tudi ne vem, kaj to je, res pa je, da je umetnost vedno socialno determinirana. Sociologija pa se mi zdi podobna kosi, ki pokosi cvetoč travnik.

KATEDRA: Vendar poznamo vrsto kulturnih sociologov — Gurvich, Th. W. Adorno, Lukács...?

B. Štih: Mislim, da to niso sociologi umetnosti, marveč so znanstveni pesniki o umetnosti.

KATEDRA: Kje pa mladi v slovenskem teatru, kakšne možnosti imajo?

B. Štih: Mislim, da je treba vsako leto sprejemati mlade v gledališče in mi smo se odločili odpreti vrata; na stečaj mladi generaciji.

KATEDRA: Kaj menite o možnosti študentskega teatra v Mariboru?

B. Štih: Mislim, da bi morali v Mariboru imeti svojo gledališko ljubiteljsko skupino.

KATEDRA: Vsekakor. In vaši načrti?

B. Štih: Kaj pa vem. Načrtov imam veliko, kaj se bo od tega uresničilo, pa je težko reči. Vsekakor pa je večina načrtov zvezanih z gledališčem in z objavo esejističnih literarnih del. Letos jeseni izide prvi zvezek Listov iz dnevnika pri mariborski Založbi Obzorja...

DELO IN UMETNOST

INTELIGENCA IN REVOLUCIJA

Predno začnemo razmišljati o zadani temi, menim, da je nujno definirati inteligenco iz preprostega razloga, ker se je njeno bistvo, oblika in vloga v družbenih tokovih stalno menjala. Ne podcenjujemo značaj intelektualcev v zgodovini, z gotovostjo pa lahko trdimo, da se inteligenca kot poseben družbeni sloj ali medrazred pojavlja šele v kapitalističnem produkcijskem odnosu.

Razpeta med dvema razredoma, vladajočim eksploatorskim in eksploatiranim delavskim, se je inteligenca pogosteje (posebno tehniška) opredeljevala za ekspropriatorje in se je s svojim statusom vse bolj oddaljevala od proletariata, med tem ko so tisti manj številni pristaši tlačanih izgubljali privilegije in se približevali proletariatu tako po družbenopolitičnem, kot ekonomskem položaju. Inteligenca se je, čeprav obravnavana kot poseben družbeni sloj (medrazred) nujno opredeljevala za enega od razredov.

Socializem je brezrazredna družba, ali natančneje, družba z enim, vladajočim delavskim razredom. In za to temo zanemarljivih ostankov razrednih sovražnikov. Kako v takšnem sistemu definirati inteligenco, kako opredeliti njen družbeni status, kako ovrednotiti njeno delovanje in vlogo v nadaljni izgradnji socializma, to so vprašanja na katera želi ta tekst odgovoriti.

Začnimo od dejstva, da inteligenca nikdar ni, niti ne more postati ali delovati sama za sebe, temveč je njeno delovanje vezano na določene tokove v katerih se intelektualci pojavljajo ali kot glavni nosilci nekih tendenc ali pa se postavljajo v njihovo funkcijo. Če razmišljamo v tej smeri, bomo prišli do zaključka, da se brez dvoja lahko odredimo tezam o posebni revolucionarni vlogi inteligence kot nosilu nacionalne emancipacije ali emancipacije od represije kapitalizma (Marcuse). In naprej: „... Družbenopolitična vloga inteligence se lahko meri samo po tem, koliko je sposobna biti nosilka družbenih interesov delavskega razreda kot tistega faktorja, katerega družbeno-ekonomski interes je objektivno zgodovinski nosilec prehoda družbe iz kapitalizma v socializem. (...) Ni napredne družbene vloge inteligence zunaj njenega povezovanja z zgodovinsko vlogo ki jo ima delavski razred.“ (Kardelj).

Tako kot temelji tehnobirokratizem kapitalistične družbe na specifičnih funkcijah inteligence, tako se različne varijante podobnih struktur v socializmu želijo nasloniti na inteligenco in skoraj vedno se le-ta v svojem avtonomnem delovanju naslanja na neki tehnobirokratski sloj. To je postalo očitno leta 1966, ko so bile nekatere intelektualne skupine nosilci birokratskega nacionalizma ali, leta 1968 ko so bili nekateri intelektualci angažirani v akciji „leve inteligence“. Iz obeh primerov smo se lahko prepričali, da je en del naših intelektualcev služil kot eksponent raznim tehnobirokratskim strukturam, medtem ko je velikkanska večina njih identificirala lastne interese z interesi delavskega razreda in revolucije.

Ko danes govorimo o problemu inteligence, moramo razmišljati o racionalnosti naših družbenih odnosov, procesov in struktur in šele s tega vidika proučevati položaj in vlogo inteligence v sistemu samoupravnih socialističnih odnosov. Racionalnost proletariata, ki je v celoti prerasla racionalnost kapitala, postavlja v funkcijo inteligence borbo proti birokratizmu, nacionalizmu, tehnokratizmu, lažni radikalizem itd. Pri tem ne smemo pozabiti, da je tudi naša inteligenca dala komunističnemu

gibanju in revoluciji bistven prispevek k uresničevanju takšne racionalnosti.

Naš koncept samoupravnega združenega dela je dal izredne možnosti za presejanje razlik med umskim in fizičnim delom in je s številnimi nitmi povezal interese delavskega razreda in inteligence, s čimer je realizirana Marksova teza o modernem proletariatu. Na osnovi enakega družbeno-ekonomskega položaja, svobodnega združevanja dela in z družbenimi sredstvi za proizvodnjo, znanstveno tehniška in druga inteligenca v socializmu izgublja značaj vodje, kot dela vladajoče hierarhije, ki je v elitnem in monopolnem položaju do delavca. Ta proces prav tako v nobenem primeru ni dezintelektualizacija, temveč naravna integracija vseh struktur delavskega razreda v enotno kategorijo delavcev, katerih uspeh se meri po enakih kriterijih.

Seveda so v praksi še vedno prisotne tehnokratske in tehnobirokratske tendence, ki poskušajo ovirati realizacijo marksistične koncepcije združenega dela. Takšne tendence so osnovane na intelektualnem elitizmu, z željo za privilegiji vodilnih struktur, pojavljajo pa se v glavnem v sredinah, v katerih samoupravljanje ni dovolj razvito. Samoupravljanje zahteva odnos recipročnosti, ne pa odnos dominacije — dominacija je nujna samo, če želimo čim bolj povečati eksploatacijo (Gorza). Zato zakon o združenem delu ne dopušča nikakršne dominacije nad interesi delavskega razreda in je zato družbeno nesprejemljiva teza, da naj samoupravno dogovorjene cilje uresničujejo strokovnjaki (tehno-intelektualci) na svoje „znanstvene“ načine, ki ostajajo izven kontrole vseh delavcev. Načelo neposredne recipročnosti odnosov pomeni načelo odnosov „nihče v imenu nikogar“. Pogosti so tudi primeri, da se intelektualci želijo vključiti v revolucionarno gibanje, vendar ga hočejo voditi. S tem dajo družbi svoje znanje, nad katerim imajo v nekem smislu monopol in za to svoje znanje iščejo določeni privilegirani položaji. V našem sistemu upravljanja in ustvarjanja dohodka lahko imajo ti privilegiji samo en značaj: privilegija do odločanja. Zaradi tega se na umeten način ustvarja družbeni problem glede položaja inteligence, čeprav vemo, da lahko takšne „probleme“ označimo z eno besedo: EGOIZEM. Zaradi tega egoizma in vseh njegovih izraznih oblik se pojavljajo tudi medsebojna trenja med intelektualci, kar ima spet za cilj doseganje privilegijev, ali maščevanje privilegiranejšim.

Eden takšnih svežih primerov je tudi knjiga Nevarna razmerja Jožeta Javorška, ki nima nikakršno družbeno, politično, niti kulturno poslanstvo. In takšnih primerov je v naši državi še več.

Brez dvoja pomenijo procesi, o katerih smo spregovorili, ukinitvev inteligence v klasičnem pomenu te besede. Pomemben korak na tej poti je bila tudi reforma visokega šolstva, po kateri so intelektualci na univerzah izgubili vse privilegije in jih zamenjali z resničnim delovanjem v družbi.

Iz povedanega je jasno, da ne gre za ukinjanje inteligence temveč za zgodovinsko pogojeno izgubo privilegijev umetno ustvarjenega družbenega sloja; gre za ukinitvev inteligence kot „družbene zavesti“, gre za proces v katerem se intelektualci ukinja kot intelektualci in postaja človek, ki dela za revolucionarno preobrazbo družbe.

NA POTEH ZGODOVINSKIH RESNIC

Ziherlova sociološka, teoretična in kulturno-politična misel je prežeta z materialistično dialektiko, ki jo sicer narekuje historični materializem. „Iz vsega, kar sem dejal, bo vsakomur jasno, da imam historični materializem za znanstveno teorijo, ali če hočete, za znanstveno filozofijo družbenega razvoja, ter za metodo njegovega raziskovanja, kakor tudi za družbeno-politično napolnilo, ki naj predvodnikom boja za socializem omogoča, da se znajdejo v družbenem dogajanju ter razpoznajo njegove nasprotujoče si notranje težnje, prav tako pa tudi idejno-politično fizionomijo njihovih nosilcev.“ (Boris Ziherl: HISTORIČNI MATERIALIZEM IN SOCIOLOGIJA, ViD, str. 170). Jasno je, da se Ziherlova zgodovinska in sociološka členitev docela kritično ozira na sodobne sociologizme, od A. Comtea, J. L. Morena, G. Gurvitcha, L. Gumpłowicza, G. Simmla do Jamesovega pragmatizma in drugih; vsekozi ugotavlja, da nobena znanost ni in ne more biti le sebi namen; tudi v srednješolskem učbeniku za predmet „Samoupravljanje s temelji marksizma“, ki nosi naslov TEMELJI MARKSISTIČNE OBČE SOCIOLOGIJE, se srečamo z marksistično analizo zgodovinskega materializma: tudi v tem delu je vsebina historičnega materializma, katerega predmet je istoveten sodobni obči sociologiji, izražena jasno in razumljivo, tako da doumemo ekonomsko bazo družbe, razred, partijo in osebnost, državo in revolucijo; socialistično demokracijo in kulturo; v Ziherlovi sociološki in kritični analizi gre tedaj v bistvu za razpoznavanje realnih družbenih zakonitosti, ki utemeljujejo človekov zgodovinski pa politični-produkcijski razvoj.

Sama metodološka vzpostavitev materialistične dialektike, ki se uveljavlja v prirodnih znanostih in skozi kritično teorijo družbenih odnosov, ima v Ziherlovi družbeni filozofiji enakovredno in nič, zakaj na dani je, da odkritih zakonitosti kot bistvenih odnosov vsekakor ni treba znova odkrivati; Ziherlova kritika stalinskega diamata je v tem primeru upravičena tako po svoji obliki kot po vsebini, ker izhaja iz že utemeljenega vira, iz Engelsove in Marxove družbene analitike (Kapital, 11. tez k Feuerbachu, Anti-Dühring), iz Plehanova, Georga Lukácsa (Zgodovina in razredna zavest) in drugih. Vendar je tudi v tem primeru tovariš Ziherl nepristranski, je zoper vsakršno apriorno, bodi pozitivno bodi negativno etiketiranje. Zato pravi: „Skratka, dialektičnost je nedvomno najbistvenejše obeležje in posebnost Marxovega in Engelsovega materializma. Rodila se je hkrati z Marxovo in Engelsovo afirmacijo pripadnosti v družbeni misli...“ (Boris Ziherl: NEKAJ KRITIČNIH PRIPOMB K SODOBNEMU RAZPRAVLJANJU O ENGELSU, ViD, str. 322)

Problematiziranje materializma v novoveški produkciji, ki je dosegla svoj višek prav v 20. stoletju s tehnološko revolucijo, ima tedaj svoje korenine že v analizi in kritični družbeni teoriji industrijske in politične revolucije. Nekatera temeljna vprašanja se med drugim še zmerom dotikajo celo hegeljanstva, tako metodološko (npr. zakon enotnosti nasprotja, s katerim je Hegel zvečine reševal triade) kot vsebinsko (npr. Heglova teorija države in prava), dasiprav so dejanske družbene sile v svojih produkcijskih odnosih že pojasnjene v svojem prijemališču, v sovpadu teorije s prakso. Zdaj torej je znanost, ki uravnava princip spoznanja in filozofije sploh, — seveda ne v neopozitivističnem pomenu — ne pa agnostično ali metafizično verstvo, da bo zgodovina lepša in boljša. Prav spoznanje dejanskosti pa je proti logiki takoiimenovane zdrave pameti ali zdravorazumarstva. Sleherno teoretično izhodišče, ki ima materialistično podlago, lahko prekvasi praktično dejavnost in zgodovino, ne da bi pri tem uravnalo dualizme oziroma zgolj pozitivne in negativne obravnavane predmeta, kar je še posebno važno pri obravnavanju družbene preteklosti, zdajšnjosti in bodočnosti. V sleherni teoriji, ki pa bazira na dualizmih, najdemo sfero rešitev, s katerimi posamezni sistemi obljublajo že apriori eshatološko in teleološko pojmovano družbo; tako je vrh družbenosti, npr. pri Heglu, uresničenje absolutne države oziroma objektivnega duha.

Bilo bi napačno, če bi sodili, da se je Ziherlova revolucionarna in filozofska sfera pri obravnavanju družbene zgodovine omejila morda le na historični materializem. Boris Ziherl je poleg teoretičnega dela vseskozi deloval v družbenopolitičnem življenju, ki ga je osvetljeval zlasti z določnimi predlogi, kritičnimi izhodišči in razpravami. Gotovo zavzema posebno mesto v Ziherlovem publicističnem delu kulturna politika, naj jo je zastopal kot prvi predsednik Prešernove družbe, kjer se je zavzemal za dostopno knjigo delovnemu človeku, ali pa v tekstih, posvečenih Ivanu Cankarju, samoupravljanju in kulturi itd. V spisih, kjer tovariš Ziherl členu kulturne vrednote slovenskega naroda, ali ko ugotavlja leninsko pojmovanje socialistične kulture, pa spet, ko ga zanima samoupravni položaj kulture, je mogoče zaslediti ostro mejo ločnico med pristno človeškim, izvirnim, pa med privzetim in ponavadi elitnim položajem kulture. S takšno postavitevjo kulturnega dela, v katerem se izraža težnja po človekovi osvoboditvi, tako individualno kakor družbeno, je Ziherlova predvsem sociološko obče usmerjena analiza našla marksistični koncept. Marksistična sociologija kulture, znanosti in umetnosti, in sploh človeške

civilizacije, je tedaj v bistvu **kritična teorija**, zato prav v tej in takšni kritiki nahajamo problem ideje, tendence, svetovnonazorsko podlago, razkrivamo osnovna družbena in individualna gibalna, ki so dialektično povezana in nujno pojasnjujejo alienacijo in razodtujitev, zanikanje in potrditev, skratka živo aktualnost. Sociološka obča kritika je naletela na svojo utemeljitev seveda tudi v Ziherlovem obravnavanju literature, kjer se je oprla zlasti na Lukacsovo analizo realizma, razkriva pa spet in spet kleni slog, pa naj govori o Prešernu, Cankarju, Župančiču, Kreftu, ali pa o Goetheju in o ruski literaturi.

Dejanska zasluga in praktična sposobnost dajeta današnjemu človeku razumeti prav civilizacijski in humanistični položaj, čeravno naleti med razbiranjem kulturne napredne preteklosti in zdajšnjega trenutka na spone, saj se v vrednostnem sistemu včasih docela izgubi družbeno pogojena vrednost oziroma zavestna moč. Zato upravičeno priznamo Ziherlovi sociološko-kritični analizi umetnosti in književnosti, da je sposobna podirati duhovne mitologije, ne da bi pri tem čutili kakršnokoli apriorno avtoriteto; iz oči v oči se lahko seznanimo z misljo, da kultura, znanost in umetnosti pripadajo napredku vsega človeštva, ne pa anarhizmu, ki je v meščanski razredni skupnosti zavračal prav v umetnostih vsak človeški angažma, na njegovo mesto pa je postavljaj špekulacije, podobne spremenljivim borznim tečajem; v tem je tovariš Ziherl seveda razumel tudi človeško stisko umetniške izpovedi in povedi. Prav **socialistična kultura** ima možni ključni položaj v samoupravljanju: „... Bogate izkušnje naše dosedanje socialistične graditve nam govorijo o pomenu, ki ga ima kultura za učinkovito uveljavljanje neposrednih proizvajalcev kot samoupravljalcev, za zares demokratično odločanje delavcev o plodovih njihovega dela. Vsekakor je res, da je človek v svojem odločanju toliko svobodnejši, kolikor temeljiteje pozna zadeve, glede katerih mu je treba odločati. Zaostalost in nevednost sta najboljši zavezniči birokratskih, tehnokratskih in drugih teženj, ki se v naši družbi postavljajo po robu socializmu in samoupravljanju.“ (Boris Ziherl, KULTURA IN SAMOUPRAVLJANJE, ViD, str. 447). Resnično demokratično odločanje, t. j. odločanje na enakopravni ravni vsega delovnega ljudstva, velja tedaj za temeljno določilo kulturne politike v borbi zoper naplavne tehnobirokratskih ostalin na površju. Takšna demokratična kulturna politika se znova zavzema, po Ziherlovem, za temeljni samoupravni položaj delavca, za historični materializem oziroma za delavčevu osnovno socialistično poslanstvo, ki se izraža skoz razvito družbeno zavest, skoz plodove dela prek odločanja, pa tudi sočasno zahteva, da se bori proti nevednosti. Kulture tovariš Ziherl nikakor ne pojmuje specialistično ali zgolj institucionalno, v okvirih inteligence kot sloja, marveč vidi pomen kulturnega dela v obči razviti kulturi, v socialističnem samoupravnem soodločanju in odločanju, da je v bistvu kultura že osvobajanje.

V tem smislu je kultura utemeljena seveda na praktičnem načelu kulturne politike, ki se povezuje z demokratičnim odločanjem in s samim zgodovinskim družbenim procesom. Odtod se šele lahko vrnemo k tisti Ziherlovi filozofski kritični in historični povedi, ki dojema kulturo, epistemologijo in občo sociologijo ne le za svoj metodološki predmet, marveč hkrati ponuja racionalno rešitev in temeljito členitev klasičkov marksizma. „Bolje je, če neposredno proučujemo vire, se seznanimo z glavnimi deli Marxa in Engelsa, prav tako pa tudi Lenina, in si s tem omogočimo samostojno kritično o raznih sodobnih interpretacijah in njihovi dejanski vrednosti.“, spregovori tovariš Ziherl v zvezi z vprašanjem: „Kakšen je Vaš odnos do sodobnih interpretacij Marxa (zlasti Marcuse in frankfurtska šola, Althusser)?“ Nekaj o Marksizmu danes (NEKAJ O MARKSIZMU DANES, Odgovori na vprašanja „Mladih“ v zvezi z znanstvenim simpozijem o aktualnosti Heglove, Marxove, Engelsove in Leninove misli. 1971, ViD, str. 337). Ta in takšna težnja po samostojni presoji znova dokazuje Ziherlovo protimitsko naravnost, se pravi: kolikor so na eni strani prirodne znanosti eksaktne, metodološko sklenjene, jih lahko uzremo tudi v družbeni vedi, kar hkrati pomeni, da je marksizem v celoti in pojmovano kot celota nazorsko usmerjen iz znanstvenega socializma v humanizem.

Kako se kritični pristop lahko izjalovi, bodi da preide na apriorne predpostavke, ali pa preprosto revidira nekatere temeljne poteze klasičkov marksizma, je v Ziherlovi družbeni filozofiji zelo jasno opredeljeno, in ne samo to, Ziherlova analitika sega tudi že v sam nesporazum pri korenu in ga točno pojasnjuje kot stranpot od marksizma: „Mnogi naši in tuji filozofi pa v iskanju „avtentičnega“ Marxa povezujejo dialektični materializem skoraj izključno s Stalinom, z njegovimi shemami in z njegovim prizadevanjem, da bi marksistično filozofijo povsem podredil svojem političnemu pragmatizmu... Stalinovo pojmovanje razmerja med dialektičnim in historičnim materializmom je vsekakor nevzdržno, aprioristično. Po njegovi opredelitvi se dialektični materializem kot teorija in kot metoda ukvarja s prirodnimi pojavi, medtem ko historični materializem kratkotalno pomeni razširitev postavk dialektičnega materializma, njihovo uporabo pri proučevanju družbenega življenja...“ (ViD, Boris Ziherl, NEKAJ KRITIČNIH PRIPOMB K SODOBNEMU RAZPRAVLJANJU O ENGELSU, ViD, str. 320—321)

KURJA EMANCIPACIJA

